

Sobre Menorca, SA GRANJA, idees i crítica a partir del projecte HUB AGRARI SA GRANJA INTERNACIONAL RURAL LAB

Antoni Seguí Parpal
Dr. Enginyer agrònom
www.remugants.cat

ÍNDEX

Perquè ho faig	2
Valoració global del projecte <i>HUB SA GRANJA</i>	2
Pressupost del projecte <i>HUB SA GRANJA</i>	3
<i>SA GRANJA</i> i Menorca agrària	4
Concepte d'agricultura, concepte d'agronomia.....	4
Altres sentits de l'agricultura	4
Vaques de llet a Menorca.....	4
<i>SA GRANJA</i>	5
Comunicació per a la innovació.....	6
Experimentació i demostració.....	6
Formació.....	6
Apunt final.....	7

Perquè ho faig

La raó principal és que el projecte *HUB SA GRANJA* forma part del **Pla Estratègic Agrari de Menorca** del Departament d'Economia i Territori. Aquest pla estratègic no consta, segons he comprovat al web del Consell Insular, com a projecte, però sí com a document, i en el qual es diu «és un document de planificació estratègica que té com a principal objectiu poder planificar i orientar l'activitat agrària en un horitzó temporal durant els pròxims 5 anys».

El projecte *HUB SA GRANJA* i el Pla Estratègic Agrari de Menorca, estan elaborats pel mateix grup *aa agroassessor*.

Sobre el Pla Estratègic no hi tinc res a dir, entenc que el Departament ha triat el grup redactor, i és una qüestió en que no hi entro. No he vist que hi hagi cap altre pla estratègic agrari, i, per tant, l'elecció ha estat del Departament. Aquí, com a qualsevol altre cas, només se m'acut que **amb l'elecció de l'expert es tria el resultat de l'informe¹**.

Per tant, a més de fer una valoració crítica del projecte *HUB SA GRANJA*, ja que no deixa d'importar-nos tot el que es refereix a *SA GRANJA*, esbossaré unes idees sobre què entenc que s'hauria de fer a *SA GRANJA*, i perquè s'hauria de fer de cara a l'agricultura de Menorca.

I només ho faig per si el que dic es pot aprofitar, o al manco serveixi de discussió professional i, per açò, ho presento al nostre web, que és d'accés públic, però no d'accés massiu..., enfora de l'exposició mediàtica, perquè la seva missió és un altre.

Valoració global del projecte *HUB SA GRANJA*

Si comencem pel final del document estudiat, trobem la clau de tot, quan diu que «és un projecte que no s'ha de conceptualitzar només sota un prisma específic del sector agrari, sinó que s'ha de visualitzar com una peça rellevant en el model econòmic i social de Menorca», ens explica que sobrepassa el sector agrari i s'endinsa en el model econòmic global de Menorca. Podria, per tant, deixar d'analitzar-lo, però tot ell ens parla de *SA GRANJA* i el què s'hi ha de fer.

L'anàlisi que fa sobre l'agricultura a Menorca ve molt esbiaixada pel model que proposen que no és altre que «**aplicar un model d'agricultura regenerativa**», el qual segons el document «**està convertint Menorca en un dels centres de referència internacional d'aquestes practiques**», gràcies, sens dubte, per l'arribada de nous propietaris².

De fet, és la seva opció, i el projecte *HUB SA GRANJA* va directe a la solució. No és, per tant, un document que presenti dubtes. No demostra una hipòtesi ni la rebutja, la dona per bona, i, a partir d'aquí, analitza el camp menorquí en l'actualitat crec que, amb l'únic objectiu de reafirmar la solució³.

¹ Peter Sloterdijk a Esferas III

² Aquí sempre que es parla de turisme de qualitat, hem de fer una prèvia: no és el mateix turisme adinerat que turisme de qualitat, i la qualitat és l'adequació al ús, no és, per tant, mesurable, si abans no es determina quina és la vara de mesurar.

³ Van Soest: El progrés es fa a través de l'eliminació d'hipòtesis errònies o inadequades, i no per provar o validar-ne una. Per tant, totes les hipòtesis i teories són sospitoses i subjectes de revisió.

En els aspectes de forma, dedica una part considerable a recalcar que, tot el que es faci ha d'estar traspassat per dues línies de treball claus: «*transició energètica en entorns rurals*» i «*empoderament i digitalització rural*». De fet, no faria falta ja que, tot projecte ha de comptar amb les limitacions de l'entorn i amb les exigències del moment, i s'ha de fer amb respecte als drets de les persones, plasmat en la legislació constitutiva general. Ho dic perquè el projecte pretén «*convertir també el sector agrari de Menorca en un sector democratitzat sense biaix de gènere*», i, sincerament, no entenc perquè s'hi fa tan d'èmfasi.

Que el camp, i, en aquest cas, SA GRANJA, han d'estar ben connectats, digitalitzats, hauria de ser una pràctica habitual de les administracions públiques, del dia a dia.

Es diu que del «*Centre formatiu*» han de sortir «*excel·lents professions pel sector primari amb capacitat per a seguir les tradicions locals i les noves tendències productives*», en principi se suposa que vol dir excel·lents professionals, però més endavant queda clar que no és una errada, ja que parla d'implantar estudis de grau superior i, fins i tot, un nou màster, i establir-hi una càtedra.

La pregunta immediata és la de si a SA GRANJA ¿es formaran pagesos professionals per al camp menorquí?, o serà un nou campus universitari? D'estiu? O de tot l'any?

Els dubtes es generen contínuament en llegir el projecte, ja que de l'argumentació que es fa sobre la situació del camp, no s'infereix la necessitat d'un nou centre universitari. En canvi, la sospita que sorgeix és que, es busca un lloc on s'estudii, s'investigui, es divulgui, i amb ressò internacional, l'agricultura regenerativa. I, aquest lloc ideal, sembla que és SA GRANJA.

Per altre banda, reconeixen que no hi ha exemples arreu del món, on es trobi el model de HUB SA GRANJA que es vol dur a terme aquí. És, per tant, una aposta molt arriscada, perquè sembla que un invent s'ha d'implantar sense un procés d'innovació⁴.

Pressupost del projecte HUB SA GRANJA

De vegades, si un projecte no s'acaba d'entendre, en arribar al pressupost, aquest ens pot donar la clau, si està ben desglossat. I no és el cas, ja que està fet (posat) a l'engròs, amb l'objectiu de reafirmar el vertader objectiu del projecte.

En definitiva, ens ve a dir, per començar, reformem edificis i espais de SA GRANJA a partir de 4M€ i ja veurem. De fet, no s'hi agafen els dits ja que diuen és una estimació: «*l'estimació pressupostaria preliminar de la inversió inicial per al dimensionament de Sa Granja per a convertir aquest en un International Rural Lab. Aquesta és la primera estimació fonamentada en criteris arquitectònics i de rehabilitació d'espais, que caldrà complementar i precisar amb un projecte arquitectònic*» (el subratllat és meu).

Per tant, voldria haver-ho entès bé, ¿de moment, és un globus sonda? O realment, ¿és açò el que es vol fer a SA GRANJA?. Aparentment, el projecte, obviant algunes errades, està ben presentat, però, en llegir un projecte, com aquest i com tots, hem d'aplicar allò que el Quixot diu a Sancho: **hay que tocar las apariencias con las manos para dar lugar al desengaño.**

⁴ En aquest sentit convé recordar que inventar no és el mateix que innovar. Un invent per tal d'esdevenir una innovació ha de passar un llarg procés. Innovar és fer lloc a un invent, si es demostra que pot ser útil.

SA GRANJA i Menorca agrària

Concepte d'agricultura, concepte d'agronomia

Hi ha moltes maneres d'entendre aquests conceptes, i, segurament, en les definicions s'expliquen les intencions.

Agricultura: És el conreu o cultiu de la terra, i té com a objectiu realitzar totes les activitats necessàries per al bon cultiu de les plantes útils a l'home i als animals que se serveix.

Agronomia: És el conjunt de coneixements científics necessaris per la producció vegetal, i ramadera, per tal de satisfer les necessitats humanes⁵.

Al llarg del temps els coneixements van canviant, les veritats es desvetllen. Quan diem que *cada terra fa sa guerra*⁶, volem dir, en el nostre cas, que cada terreny és o potser apte per a una producció, i que cada terreny tindrà o hauria de tenir un sistema de conrear-lo, entenent, també, com a tal, el no llaurar-lo, si fos el cas. A partir d'aquí, ni l'agricultura ni l'agronomia necessiten cognom o llinatge, ja que sempre que s'apliquen les tècniques, aquestes s'han d'adaptar a les situacions. Amb açò vull dir que, per a mi, tan pagès és el que practica el sistema ecològic com el que segueix el convencional.

Altres sentits de l'agricultura

Si l'agricultura, en sentit ampli (cultius, bestiar, etc.) ha de continuar sent una activitat per a produir aliments, hem de partir del que hi ha, i trobar el mètode o el model millor per a cada activitat (fruita, horta, cereals, farratgeres, vaques de llet, vaques de cria, vedells, porcs, aus, ovelles, etc.), i aquí sí que hi té cabuda el concepte de sobirania alimentària, i ara més que mai.

Si l'agricultura, en ves de crear paisatge, ha de ser el jardí de l'activitat turística, aquí els agrònoms i altres professionals de lo agrari, hi tenim poc a dir.

En qualsevol cas, la premissa és que tota activitat s'ha de sotmetre a les limitacions de l'entorn, i no pot contaminar. I en dir tota activitat, també hi entra el turisme.

Vaques de llet a Menorca

Sobre els remugants, i sobre les vaques de llet, especialment, va la meua idea. Si a Menorca hi ha una activitat agrària per excel·lència aquesta és la de les vaques de llet, de la qual neix i creix el formatge de Maó-Menorca. I és una activitat molt rellevant, i, fins i tot, majoritària (però no és un monocultiu - tot agrònom ho entén açò-).

Aquí i arreu, a partir de la dècada dels 60, del segle XX, hi va haver un creixement desorbitat de la producció de llet, i també d'altres activitats agràries. Reconduir la producció a les dimensions adequades de cada entorn, és un dels objectius que s'han d'aplicar a moltes

⁵ Diccionario de Agricultura, de JM de Soroa y Pineda (1968)

⁶ Emprada repetides vegades per en Ramon Trias a les xerrades que va donar

zones⁷. Tots coneixem el creixement de la producció de llet a Menorca de la mà d'una indústria. Es tracta de *substituir* el concepte d'*indústria* per el de *Menorca*, en el sentit de motor de la producció. Ara el límit de l'activat lletera l'ha de marcar l'entorn i el seu clima i, lògicament, la capacitat de venda dels productes lactis derivats. I, recordar, que la transformació en formatge, és d'on millor es revaloritza la feina.

El formatge és un producte de llarg recorregut, físic, organolèptic, nutritiu i econòmic. Dona estabilitat a la producció de llet, i no s'acaba en una denominació d'origen, sinó que hauria de començar en ella. L'elaboració de formatge i d'altres lactis té un camí que s'ha de recórrer, investigant i provant més transformacions, i, així, arribar a oferir nous productes basant-se en la llet produïda amb farratges, de manera majoritària.

Quan dic que s'ha d'investigar i provar, no penso en grans centres d'investigació, sinó en llocs com SA GRANJA, que podria aplicar i dur a la pràctica assajos sobre la llet i la seva transformació.

Molts agrònoms i d'altres professionals del món agrari, sabem que INRA⁸ ha estat, per molts de nosaltres, un referent en investigació en vaques de llet, com la Universitat de Cornell, o el *Journal Dairy Sci.*, etc.; centres que aquí no tenim, però podem començar per ser bons lectors. Un bon investigador pot ser *només* un bon lector. Conèixer la realitat i adaptar les investigacions d'arreu. O sigui, innovar.

No s'han de buscar solucions com qui acudeix a un oracle. La comunicació per a la innovació⁹ no té per objectiu ensenyar sinó fer visibles els problemes, és una pràctica participativa on el pagès i el tècnic detecten els problemes i busquen les solucions, que, moltes vegades es queden en conservar i millorar el que hi ha.

SA GRANJA

Per tant, en la meva opinió, SA GRANJA s'ha de conformar segons siguin detectats els problemes, als quals es vulguin donar solucions. Ara per ara, l'explotació de vaques de llet i la transformació en lactis, marquen problemes i necessitats. El pes de cada activitat en el conjunt de l'agricultura, i la demanda de cada problema, han de ser els que donin orientació tècnica a SA GRANJA.

SA GRANJA s'hauria d'estructurar sobre tres activitats: **comunicació per a la innovació, experimentació i demostració, i formació.**

I, a partir d'aquí, unes idees de cada activitat, per recalcar la importància de tenir un centre com SA GRANJA, sense oblidar, que com deien a Menorca *segons es sants s'encens*. S'ha de determinar què volem, com ho volem i per a què ho volem, perquè sinó tot es converteix en una carta als reis mags. Per açò, la meua proposta és d'idees, per ajudar a reorientar o definir els objectius de SA GRANJA

⁷ Notícia del dia 15.06.2022: <https://www.agrodigital.com/2022/06/15/holanda-planea-reducir-su-cabana-ganadera-para-bajar-sus-emisiones-de-nitrogeno/>. Si entreu aquí us faig la pregunta: creieu que Holanda deixarà de ser pionera en productes lactis?

⁸ Institute National de la Recherche Agronomique (França)

⁹ O Extensió agrària

Comunicació per a la innovació

És essencial començar per aquí, fa falta un servei d'aquest estil, per tal de detectar problemes, proposar idees per investigar, experimentar i/o demostrar i ajudar a innovar al pagès.

Un servei d'aquest tipus, té com a missió principal ajudar el pagès o al titular de l'explotació agrària a millorar amb els seus propis recursos. Requereix de personal especialista en extensió o comunicació per a la innovació, no tant com expert tècnic sinó com a dinamitzador, com a motor de canvi.

I, a la vegada, es pot encarregar de temes tan importants, com impulsar la **gestió tècnica i econòmica de les explotacions**, i crear un grup per a cada activitat agrària, i, d'aquesta manera, obtenir referències fiables dels costos de producció del conjunt, a més de ser una eina de gestió o de maneig de cada explotació en particular.

Un altre tema, propi d'aquest servei, seria el **racionament alimentari**, amb l'objectiu que el ramader confeccioni ell mateix les racions alimentàries de les vaques de llet, de les ovelles, de les vaques de cria i dels vedells d'engreix.

Açò, avui per avui, és de gran importància, no només per l'encariment dels preus dels concentrats, sinó per la necessitat de re-orientar la producció de llet o de carn en base als propis farratges, de manera que els pinsos siguin, veritablement, un complement. A més, els nous sistemes de racionament permeten formular de manera que les emissions de metà i dejeccions d'orina siguin mínimes. Dins d'aquest model de racionament, s'inclou la **gestió de la pastura**, bàsica per evitar les contaminacions dels aqüífers.

Aquest servei, en general, també s'encarrega de confeccionar **fulls tècnics de divulgació**, o d'avisos necessaris per a la pràctica agrària.

Experimentació i demostració

SA GRANJA des de la seva creació i el seu recorregut, plegat d'alts i baixos, és, essencialment, un **centre d'experimentació agrària**. L'experimentació a fer vindrà donada a partir del punt anterior, i la planificació serà una competència bàsica de SA GRANJA, i juntament amb els alumnes i les explotacions objecte del servei de comunicació per a la innovació, es donaria un impuls als mètodes ideals a practicar en cada cas, tant en temes agronòmics com a ramaders.

Una eina clàssica d'extensió és la **demostració de resultats**, i també la **pràctica en les feines del camp**. S'hauria de comptar amb una instal·lació per elaborar formatge i un **mestre formatger**, que a més d'ensenyar la pràctica, busqui amb els pagesos, afinadors i venedors, nous productes lactis, així com millores en el formatge de Maó.

Formació

SA GRANJA com a centre de formació de pagesos, ¿ha de ser, necessàriament, un centre d'educació o ensenyament de formació professional? Crec que els centres de formació de l'àmbit dels departaments d'educació poden donar una formació integral per a tothom, i a SA GRANJA preparar aquells joves que, en principi, vinguin d'on vinguin, tinguin intenció de

dedicar-se l'activitat agrària. D'aquesta manera, SA GRANJA conservaria els seus objectius agronòmics i no tant de formació reglada, però sí els de capacitació.

Apunt final

La dotació de personal, la d'instal·lacions, i, lògicament, el pressupost de re-estructuració i, sobretot, el de les despeses anuals, són de fàcil elaboració. Faria falta saber: on volem arribar amb la **comunicació per a la innovació**, on amb l'**experimentació** i amb les **demostracions**, i quina **formació** es vol donar.